

Pristopi in smernice

respect words

RespectWords

Etično Novinarstvo Proti Sovražnemu Govoru

Izdano v okviru projekta Respect Words

Projektni partnerji:

Asociación de Emisoras Municipales y Ciudadanas de Andalucía de Radio y TV – Španija

Civil Rádio FM98 – Madžarska

Hellenic Broadcasting Corporation – Grčija

International Press Institute – Avstrija

NEAR FM – Irska

Radio Dreyeckland – Nemčija

Radio Popolare - Italija

Radio Študent – Slovenija

Za več informacij obiščite: **www.respectwords.org**

ISBN: 978-84-679-6283-7

Natisnjeno v Seville septembra 2017

1. izdaja

Fotografija na naslovnici: Anjo Kan

Oblikovanje: Fernando Maya / Aliquidoi Estudio Creativo

Ta publikacija je nastala s finančno podporo Programa za pravice, enakost in državljanstvo Evropske Unije. Projekt Respect Words prevzema odgovornost za vsebino publikacije, ki ne odraža stališč Evropske komisije.

I. PREDGOVOR

Projekt RESPECT WORDS (SPOŠTUJ BESEDE) s sloganom »Etično novinarstvo proti sovražnemu govoru« naslavlja potrebo po ponovnem premisleku o tem, kako medijske hiše in novinarji pokrivajo vprašanja, povezana z migracijami in etničnimi ter verskimi manjšinami.

V skrb vzbujajočem globalnem kontekstu, ki ga zaznamujejo razčlovečene migracijske politike, pomanjkanje sočutja do človeškega življenja in nespoštovanje človekovih pravic, porast islamofobnega in ksenofobnega diskurza ter komercializacija novinarstva, se je več kot 150 evropskih radijskih postaj in skoraj 1.300 novinarjev iz osmih držav partneric projekta RESPECT WORDS (Avstrija, Grčija, Irska, Italija, Madžarska, Nemčija, Slovenija in Španija) povezalo z namenom, da bi pomagali izboljšati medijsko poročanje o migrantih in manjšinah, kar je nepogrešljivo sredstvo za boj proti sovražnemu govoru.

RESPECT WORDS je sestavljen iz treh delov:

Prvi je objava in razširjanje besedila »**POROČANJE O MIGRACIJAH IN MANJŠINAH: Pristopi in smernice**«, ki je analiza in povzetek najboljših praks medijskega poročanja o migrantih in manjšinah. Dokument odraža ugotovitve z delovnih seminarjev iz sedmih držav, ki so jih spomladi leta 2017 v sodelovanju s strokovnjaki in skupinami civilne družbe pripravili projektni partnerji.

Drugi cilj projekta je izdelava interaktivnega spletnega zemljevida najboljših evropskih praks, ki bo izpostavil pozitivne iniciative s področij novinarstva, kulture in integracije, ki zadevajo migrante in manjšine.

Zadnji del projekta je evropska radijska kampanja, namenjena boju proti sovražnemu govoru, ki jo bodo partnerji zagnali jeseni 2017.

KAZALO

I. PREDGOVOR.....	1
II. UVOD.....	4
III. SPLOŠNA PRIPOROČILA.....	7
IV. POROČANJE O MIGRACIJAH	9
V. POROČANJE O ETNIČNIH IN VERSKIH MANJŠINAH	15
V.1. POROČANJE O MUSLIMANSKIH SKUPNOSTIH.....	19
V.2. POROČANJE O ROMSKIH SKUPNOSTIH.....	24
V.3. POROČANJE O JUDOVSKIH SKUPNOSTIH.....	27
VI. SLOVAR POJMOV.....	29
ZAHVALE.....	36

II. UVOD

Medijsko poročanje ima izjemno veliko moč oblikovati javno mnenje o migrantih in pripadnikih etničnih ali verskih manjšin, posledično pa vplivati na priložnosti in rešitve, ki zadevajo te posameznike.

Pričujoči dokument je nastal v času pomembne razprave o evropskih politikah v zvezi z migracijami in integracijami, ki je ustvarila potrebo po kakovostnem poročanju o teh vprašanjih, s katerim bi zagotovili uravnoteženost, natančnost in kontekstualizacijo. Nastal je tudi v času vse večje zaskrbljenosti nad naraščajočo nestrpnostjo do migrantskih in manjšinskih skupin.

V poročilu iz junija 2017 je Evropska komisija za boj proti rasizmu in nestrpnosti (ECRI)¹ sedanje razmere opredelila kot »politično ozračje, v katerem so tujci prikazani kot grožnja lastni identiteti, kulturi in gospodarski blaginji«. Dodaja, da »so se v javnem diskurzu številnih držav okrepile delitve na 'nas' in 'njih', ki skušajo izključevati ljudi na podlagi njihove polti, veroizpovedi, jezika ali etnične pripadnosti. To ni prizadelo le nedavno prispelih migrantov, temveč tudi manjšinske skupnosti, ki v Evropi prebivajo že zelo dolgo.«

Smernice RESPECT WORDS, ki dopolnjujejo obstoječe pravilnike in prakse dobrega poročanja v medijih, so bile oblikovane na podlagi ugotovitev delovnih seminarjev, ki so potekali v sedmih državah, in prispevkov številnih strokovnjakov. Opredeljujejo uveljavljene prakse poročanja, ki prispevajo k ozkemu razumevanju vprašanj, povezanih z migracijami in manjšinami, in ponudijo ustrezna priporočila.

¹ ECRI, "Annual Report on ECRI's Activities", junij 2017

Seveda je medijski prostor v Evropi izredno raznolik in nemalo medijev redno in kakovostno poroča o temah, povezanih z migracijami in manjšinami. Številni med njimi se posvečajo tudi večji zastopanosti migrantov in manjšin v procesu priprave novic. Skupnostni in (samo v nekaterih državah, npr. Grčiji) javni mediji imajo pri tem pogosto vodilno vlogo, številni med njimi pa so migrantom in pripadnikom manjšin odprli svoja vrata ter jim tako omogočili dostop do usposabljanja, tehnologije in proizvodnih virov. Ko se v tem dokumentu sklicujemo na »medije«, pri tem upoštevamo njihovo raznolikost.

Smernice se osredotočajo na muslimanske, judovske in romske skupnosti, saj so te razširjene po vsej Evropi. Seminarji, ki so jih izvajali partnerji projekta RESPECT WORDS, so proučevali tudi medijsko poročanje o nacionalnih manjšinskih skupinah, kot so irski popotniki (Travelers) in španski Gitanos; najboljše prakse poročanja o teh skupnostih so na voljo v spletni različici tega dokumenta na www.respectwords.org.

Cilj smernic je spodbuditi poročanje, ki se zoperstavlja stereotipom in ki v poročanje novic o migrantih ter manjšinah vnaša nianse in kontekst. Vendar pa smernice ne pozivajo k izogibanju ali celo cenzuri težkih razprav. Migracije in položaj etničnih ali verskih manjšin v Evropi so kompleksna vprašanja velikega javnega pomena, ki zahtevajo raznolike oblike poročanja z različnih vidikov. Varovanje svobode tiska pomeni zaščito pravice novinarjev do poročanja o morebiti neprijetnih ali kontroverznih zgodbah. Pomeni pa tudi zoperstavljanje konceptu sovražnega govora, katerega namen je zatreti kritiko idej in institucij, ali govora, ki je samo »žaljiv«.

Projekt RESPECT WORDS temelji na prepričanju, da ima novinarstvo, čeprav ne more in ne sme samo »reševati« problema sovražnega govora – ta izziv zahteva sodelovanje številnih akterjev, še zlasti Evropske Unije, ki mora okrepiti obstoječe mehanizme in razvijati nova orodja za boj proti sovražnemu govoru – lahko dejavno vlogo pri preprečevanju njegove normalizacije. Četudi zavzeto zagovarjamo svobodo izražanja, prav tako podpiramo stališče, da mora strokovno novinarstvo ljudi, o katerih poroča, obravnavati s človečnostjo in spoštovanjem, ki si ga zaslužijo.

Prav tako naloga novinarstva ni zgolj predstaviti različne poglede, temveč jih tudi ovrednotiti in razlikovati med njimi. To med drugim pomeni, da medijske hiše ne smejo dajati prostora in časa skrajnim nazorom zgolj zavoľo »predstavljanja druge strani«. Nenazadnje pa se morajo novinarji zavedati tudi političnih strank in skupin, ki zavoľo spodbujanja svojih političnih in finančnih interesov zavestno širijo sovraštvo, in morajo biti – v duhu kritičnega novinarstva – pripravljeni to sovraštvo razkrivati in se mu :operstaviti.

III. SPLOŠNA PRIPOROČILA

Ko gre za kakovostno, strokovno poročanje o migrantih in pripadnikih manjšinskih etničnih ter verskih skupnosti, novinarjem priporočamo, da si zapomnijo naslednjih deset splošnih dobrih praks:

- Previdno izbirajte jezik, ki ga uporabljate. Razmišljajte o ideologijah in konotacijah, ki se skrivajo za besedami. #RespectWords
- Prevprašujte stereotipe in se izogibajte posploševanju. Ni ene same migrantske/muslimanske/judovske/romske »skupnosti«, temveč veliko raznovrstnih skupnosti posameznikov, ki imajo ponuditi več kot le svoje migrantsko, etnično ali versko poreklo.
- Priznajte – sebi in svojemu občinstvu – da so zgodbe o migracijah in etničnih ter verskih manjšinah kompleksne. Ne poskušajte svojega poročanja prilagoditi uveljavljenim metapripovedim.
- Ne pozabite, da je kontekst bistvenega pomena. Ne poročajte le o aktualnih dogodkih in posledicah, temveč tudi o osnovnih vzrokih, ki pogosto nimajo nič opraviti s posameznikovo etnično ali versko pripadnostjo.
- Podajte primeren razpon različnih pogledov, vključno s pogledi samih migrantov in članov manjšinskih skupnosti. Toda ne vključujte pogledov skrajnežev samo zavoljo »predstavljanja druge strani« in bodite pozorni na politične in družbene akterje, ki širijo sovraštvo, da bi spodbujali lastne interese.
- Izogibajte se neposrednemu podajanju sovražnega govora; če je to za novico pomembno, ga posredujte s kontekstualizacijo in takšen govor izpodbijajte ter razkrijte vsakršne napačne predpostavke, na katere se opira.

- Zapomnite si, da je treba občutljive informacije (npr. rasno/etnično poreklo; verska, filozofska ali druga prepričanja; pripadnost politični stranki ali sindikatu; zdravstvene in spolne informacije) omeniti samo, če so nujne zato, da bi občinstvo novico razumelo.
- Poskrbite, da naslov vašega članka ali oddaje ni senzacionalističen; pogosto je to vse, kar si občinstvo zapomni.
- Držite se osnovnih načel novinarstva. Preverite dejstva. Kadar poročate o kriminalu, spoštujte načelo »nedolžen, dokler ni spoznan za krivega«. Ščitite pravice svojih virov, zlasti tistih, ki so v ranljivem položaju.
- Izzivi poročanja o migracijah in manjšinskih vprašanjih se ves čas spreminjajo. Vedno izkoristite priložnost za razvijanje svojega znanja, veščin in zavedanja.

IV. POROČANJE O MIGRACIJAH

A. PRISTOP

Ceprav je Evropa za migrante cilj potovanja že desetletja, je prihod več sto tisoč beguncev in migrantov preko Turčije in severne Afrike v zadnjih letih vprašanje migracij potisnil v ospredje političnih razprav v državah EU. Informativno, uravnoteženo medijsko poročanje o migracijskih gibanjih v Evropo je tako bistvenega pomena, če naj javnost razume vse razsežnosti tega vprašanja.

Senzacionalistično ali pretirano poenostavljeno poročanje o migracijah pa po drugi strani poraja vrzel med javnim mnenjem in resničnostjo glede migrantov. Napačne predstave lahko podžgejo obstoječe družbene predsodke do migrantov in ustvarijo nove, preprečujejo informirane razprave in v skrajnih primerih ogrožajo varnost migrantov.

B. PRIMERI OBSTOJEČIH NEGATIVNIH PRAKS V MEDIJIH

Hiperbolično izražanje: Poročanje, ki za opisovanje migracijskih gibanj uporablja pretiran in čustveno nabit jezik. Zlasti izrazi ali besedne zveze, kot so »tok«, »val« in »poplava«, v zavest prikličejo podobe naravnih nesreč in napeljujejo na to, da je treba sebe in svojo družino zavarovati pred prihajajočo grožnjo. Podobno izrazi, kot sta »horda« ali »vdor«, spominjajo na »množično invazijo«. Tovrsten jezik razčloveči migrante in prosilce za azil ter pri občinstvu ustvarja lažni občutek, da je »oblegano« od »sovražnika«, ki ga je treba odgnati.

Pomanjkanje poročanja o pozitivnih prispevkih migrantov v družbi:

Poročanje, ki migrante prikazuje, kakor da imajo na družbo izključno negativne učinke, še zlasti v gospodarskem smislu. Migranti, pa tudi nedavni migracijski tok v Evropo nasploh, so pogosto opisani kot »breme« ali »vreča brez dna« za družbo. V primerjavi s tem je veliko manj pozornosti namenjene pozitivnim učinkom, ki jih lahko imajo migracije, npr. v smislu nadomeščanja manka delovne sile v sektorjih, kjer le-te primanjkuje. Nekatera poročila predstavljajo migracije kot neto strošek za mrežo socialno-varstvenih programov (npr. javno zdravstvo in nadomestila za brezposelnost) brez dokazov, ki bi pokazali, da migranti iz socialno-varstvene mreže prejmejo več kot vanjo prispevajo z davki.

Neuspešno vključevanje glasov migrantov v zgodbe o njih: O beguncih, prosilcih za azil in migrantih je veliko zgodb, toda v njih so glasovi migrantov samih pogosto izpuščeni. Posledično postanejo »brez glasu« in so v očeh javnosti obravnavani kot homogena množica. Zgodbe posameznih migrantov – še posebej njihovi razlogi za odhod iz domovine – ostanejo neslišane.

Nepopolna kontekstualizacija migrantske »krize«: Poročanje, ki se nesorazmerno osredotoča na bolj »pereča« vprašanja, kot na primer, ali so prošnje prosilcev za azil dejansko upravičene, ali imajo migranti pravico biti v državi in kako naj potekajo deportacije. Takšno poročanje utruje predstavo, da so migracije primarno ali celo izključno stvar »zakona in reda«. Globalni kontekst – torej razlogi, zakaj migranti zapustijo državo izvora (vojna, podnebne spremembe, revščina itd.), ali pa ozadje osnovne pravice do azila – je pogosto prikrit, zato dobi občinstvo neuravnoteženo in nepopolno sliko.

Osredotočanje na senzacionalistične incidente, ki vključujejo migrante/kriminalizacija migrantov v celoti: V vsaki večji skupini ljudi je mogoče najti nasilne posameznike. Medijsko poročanje prepogosto nasilna dejanja posameznih migrantov prikaže tako, da napeljuje k obravnavanju vseh migrantov kot »nevarnih« in nagnjenih h kršenju zakonov, kar povzroči, da se družba na splošno boji migrantov in jih prezira. V nekaterih primerih poročanje izpušča statistike, ki izpodbijajo domneve, da migracije vodijo v porast kriminala.

Nekritično podajanje izjav politikov: Mediji igrajo odločilno vlogo pri preverjanju dejstev v izjavah političnih voditeljev, zlasti tistih, ki namerno razvnamajo čustva v odnosu migrantov, ali ki s širjenjem sovraštva spodbujajo lastne interese. Novinarji morajo v razpravah o migracijah ostati ideološko nevtralni, a se ne smejo ogibati razkrivanju agend, utemeljenih na sovraštvu, ali spodbijanju trditev politikov vseh usmeritev.

Uporaba nepravilne terminologije: V nekaterih medijskih poročilih ni razlikovanja med imigranti, begunci in prosilci za azil. Tako so tisti, ki imajo upravičene razloge za azil, ali bežijo pred katastrofo, enačeni kot ekonomskimi migranti in se tako spopadajo s skeptično javnostjo. Poleg tega se pridevniki, kot je »ilegalen«, še vedno uporabljajo za opis oseb (»ilegalni imigrant«) namesto za npr. samo dejanje nepooblaščenega vstopa v državo.

Reduciranje migrantov na »Druge«: Poročanje, ki migrante prikazuje kot homogeno skupino ali »razred« ljudi, ki je bistveno drugačen od državljanov države gostiteljice. Vse, kar imajo migranti medsebojno skupnega, je v resnici pogosto le to, da so vstopili v isto državo. Medijsko poročanje vse prepogosto prikriva dejstvo, da so »migranti« posamezniki z izredno raznolikimi ozadji in imajo – neodvisno od njihovega statusa priseljencev – enake skrbi, upe in sanje kot državljani države gostiteljice.

C. PRIPOROČILA

- Izogibajte se pretiranemu poenostavljanju. Migracije so kompleksna tema s številnimi različnimi vzroki in mnogimi učinki, ter bi kot take morale biti deležne podrobnejšega medijskega poročanja. Na splošno migranti sami niso niti žrtve niti junaki.
- Ne ujemite se v past poročanja zgolj o morebitnih negativnih vidikih obsežnih migracij. Pomembno je izpostaviti tudi pozitivne prispevke migracij in posameznih migrantov.
- Prizadevajte si za natančno poročanje, ki je brez predsodkov. Poročanje naj bo nepristransko, vključujoče in utemeljeno na dejstvih.
- Ko pokrivате učinke migracij na področja, kot sta gospodarstvo in kriminal, ne nasedajte predstavam ali zgodbam, ki izhajajo iz politike in čustev. Držite se dejstev – kaj statistike dejansko kažejo?
- Izogibajte se prikazovanju migrantov kot homogene skupine. Zapomnite si, da so v vsaki veliki skupini ljudi – tako migrantov kot ne-migrantov – kriminalci in kršilci zakona. Pazite, da posameznikovih dejanj ne uporabite za očrnitev vseh članov skupine ali za vzpodbujanje sumničavosti do vseh migrantov.
- Izogibajte se senzacionalizmu. Ko pride do težav v azilnem sistemu – npr., če med migranti pride do izgrediv ali se poveča mali kriminal – ostanite kritični in raziščite osnovne vzroke.

- Migracijska gibanja postavite v kontekst. Obvestite občinstvo o razlogih, zaradi katerih se ljudje čutijo primorane zapustiti svojo domovino, in raziščite, kako bi bilo lahko to povezano s politikami in praksami evropskih držav.
- Kjer je bistveno, obvestite bralce, gledalce ali poslušalce o pravici do azila (osnovno ozadje in dolžnosti države) ter o postopku pridobivanja azila.
- Vključite glasove beguncev, prosilcev za azil in migrantov v vaše poročanje o problemu migracij.
- Pomnite, da med migracijami in terorizmom ni strukturne povezave. V primerih, ko bi med njima lahko obstajala povezava, se držite dejstev in ne posplošujte.
- Izogibajte se jeziku, ki v zavest priključuje podobe invazij ali naravnih nesreč (»poplava«, »horda«) in tako migrante razčloveči.
- Kadar je to smiselno in možno, razlikujte med »prosilci za azil«, »begunci« in »migranti«. Izogibajte se posplošenim domnevam o namerah migrantov.
- Za opisovanje migrantov ne uporabljajte pridevnika »ilegalen«. Izogibajte se terminologiji, ki je primernejša za opisovanje predmetov.
- Kadar so migranti vir za vaše zgodbe ali pa jih intervjuvate, jih obravnavajte z enakim spoštovanjem kot katerikoli drug vir. Pozorni pa bodite na njihove specifične potrebe. Prosilci za azil, ki se čutijo preganjane, se morda bojijo povračilnih ukrepov zoper sebe ali svoje družine, ki so ostale v domovini, ali pa se bojijo, da bi s tem vplivali na proces pridobivanja azila. Bodite jasni glede tega, kaj nameravate storiti s pridobljenim materialom (če je potrebno, uporabite tolmača) in spoštujte njihovo željo po anonimnosti.

- V primeru videa in fotografij uravnotežite pomembnost tako pridobljenega materiala za novico s pravico migrantov do zasebnosti (vključno z njihovimi kulturnimi vrednotami glede pojavljanja na fotografijah), upoštevajte pa tudi vsakršno možnost za povračilne ukrepe proti njim. Prepričajte se, da so napisi ob fotografijah natančni.
- Ne navajajte izjav politikov ali drugih javnih osebnosti na temo migracij, ne da bi jih kontekstualizirali, podkrepili ali pa ovrgli, če je to potrebno. Po pomoč pri podajanju konteksta ter prevpraševanju stališč in predpostavk politikov se obrnite na strokovnjake, nevladne zagovorniške skupine in same migrante.
- Kadar je nujno in pomembno poročati o sovražnih in/ali rasističnih komentarjih skupin oziroma posameznikov, njihove izjave posredujte tako, da te komentarje izpodbijate in razkrivate napačne predpostavke, na katere se opirajo. Ne navajajte tovrstnih komentarjev zgolj zaradi njihove šokantnosti.
- Ne opirajte se na popularne pripovedi, podobe in besedne figure o migrantih; raje jih kritično proučite. Spoznajte temo iz prve roke. Osebnostno se pogovarjajte z migranti. Obiščite begunska taborišča in azilne domove. Vprašajte strokovnjake in skupine civilne družbe o njihovih pogledih in izkušnjah.
- Prevprašujte domneve o tem, kdo je migrant in kdo ni, kako naj bi migrant izgledal in se vedel. Ne predpostavljajte, da je nekdo migrant zgolj na podlagi njegovega ali njenega videza. Migranti so ljudje, ki migrirajo; otroci ali vnuki migrantov, ki se rodijo v državi, v katero so njihovi starši ali stari starši migrirali, ne sodijo več v to kategorijo.

V. POROČANJE O ETNIČNIH IN VERSKIH MANJŠINAH

A. PRISTOP

Novinarsko poročanje o raznolikih evropskih manjšinskih skupinah – od muslimanov do Romov in irskih popotnikov (Travelers) – se zlahka ujame v past reproduciranja stereotipov, ki le še dodatno utrjujejo že obstoječa pričakovanja občinstva. Kot v primeru migracij to pripomore k večanju vrzeli med javno percepcijo o tem, kaj opredeljuje pripadnike teh skupin, ter realnostjo, s tem pa poveča tveganje za povečanje diskriminacije.

Da bi se s tem lažje spopadli, ta vodič predlaga nekaj načel, ki se nanašajo na pokrivanje etničnih in verskih manjšin v splošnem. Nato predstavi najboljše prakse za poročanje o treh določenih skupinah, katerih pripadnike najdemo po vsej EU in so rutinsko žrtve napačnega predstavljanja ter diskriminacije: muslimani, Judje in Romi.

B. PRIMERI OBSTOJEČIH NEGATIVNIH PRAKS V MEDIJIH

Odsotnost konteksta: Poročanje o manjšinah v Evropi je pogosto predstavljeno nepovezano, še zlasti kadar gre za družbenoekonomski položaj pripadnikov manjšin. Osnovni vzroki za ovire, s katerimi se srečujejo posamezniki, ki so pripadniki manjšin, niso podrobno raziskani ali pa niso povezani s širšim kontekstom (npr. kolonializem, rasizem, splošna družbena neenakost).

Pomanjkanje poznavanja manjšinskih skupnosti: Če mediji niso dovolj seznanjeni z manjšinskimi skupnostmi in težavami, s katerimi se srečujejo, tvegajo, da bodo o njih podajali površinske trditve ter izrekli napačne sodbe o posameznikih v njih.

Pomanjkanje zastopanosti manjšin v medijih: Medijsko pokrivanje pogosto ne vključuje pogledov in mnenj članov manjšinskih skupin. Pomanjkanje manjšinskih novinarjev hkrati pomeni, da nekatere zgodbe niso predstavljene, ali pa so predstavljene samo z določenega, prevladujočega vidika in brez pravega razumevanja. Posledično dobijo bralci, gledalci ali poslušalci le delno podobo o položaju manjšinskih skupin, ki živijo v njihovi državi.

Ozko medijsko prikazovanje – bodisi zločinci bodisi žrtve: V nekaterih primerih se mediji osredotočajo na manjšine, da bi bodisi izpostavili kriminalne dejavnosti, ki so domnevno povezane s temi skupinami, bodisi prikazali manjšine kot žrtve (sovraštva, diskriminacije, zločina itd.). Manjšine so veliko redkeje predstavljene kot povprečni ljudje z vsakdanjimi skrbmi ter so zato še bolj odtujene od prevladujoče večine.

Pretirano poudarjanje manjšinske identitete: Poročanje, ki izpostavlja etnično, rasno ali drugo identiteto pripadnika manjšine, kadar je ta podatek za zgodbo nepomemben. To pripomore k vzpostavljanju napačnih vzročnih povezav in v očeh občinstva stigmatizira manjšine.

Reproduciranje stereotipov: Namerno ali ne, mediji znajo poseči po stereotipih, kadar potrebujejo naslove, ki pritegnejo pozornost, da bi z njimi k nakupu oziroma kliku privabili morebitne bralce, gledalce ali poslušalce. Ti stereotipi – tudi »pozitivni« – pripadnikom manjšinskih skupnosti onemogočajo, da bi jih dojemali kot posameznike z lastno identiteto, in ohranjajo vnaprejšnje predstave o manjšinah, ki lahko prispevajo k diskriminatornim praksam.

Nezadostno razločevanje izjav o manjšinah: Mediji igrajo ključno vlogo pri preverjanju dejstev in kontekstualizaciji izjav, ki jih o položaju manjšin podajajo javne osebnosti. Toda do tega ne prihaja vedno v zadostnem obsegu. Včasih mediji reproducirajo sovražne ali pristranske izjave o manjšinah, četudi to za novico ni ključno, ali pa problematičnosti takih izjav ne naslavljaajo ustrezno.

Pretirano poudarjanje kulturnih razlik: Mediji se pogosto osredotočajo na posebnosti manjšinskih kultur, kar lahko, četudi ni mišljeno zlonamerno, prispeva k povečanju občutka oddaljenosti od prevladujoče kulture (npr. Romi kot potepuško ljudstvo) ter navsezadnje proizvaja občutek, da se manjšine ne morejo popolnoma »integrirati« v večinsko družbo.

C. PRIPOROČILA

- Spodbujajte prisotnost pripadnikov manjšin tako v redakcijah (v vlogi urednikov, novinarjev, raziskovalcev, poročevalcev itd.) kot tudi v novicah (v vlogi virov, strokovnjakov itd.). Vendar pa prisotnost manjšin v novicah ne sme biti omejena zgolj na oddaje ali članke, ki se nanašajo specifično na etnične ali verske manjšine.
- Spodbujajte pojavnost članov etničnih in verskih manjšin v splošnih novicah ali izpostavljenih vsebinah. Kot vsi drugi državljani imajo mnenje o izobraževanju, zdravstvu, javnem prometu itd.
- Kadar poročate o kriminalu, podajte etnično ali versko pripadnost samo, če bo ta podatek pripomogel k boljšemu razumevanju novice.

- Za statistike in podatke, ki vam jih predstavijo v sporočilih za javnost ali intervjujih, zahtevajte vire in jih preverite. Vnaprej se pripravite na pogovore ali pannelne razprave ter vedno izpodbijajte netočne informacije.
- Vsebino svoje zgodbe postavite v kontekst. Ne osredotočajte se le na aktualne dogodke in posledice; proučujte tudi osnovne vzroke, ki pogosto niso povezani z etnično ali versko pripadnostjo posameznikov.
- Poglejte onstran stereotipov, ki so povezani s pripadniki manjšin; raje poudarite raznolikost v teh skupinah.
- Če niste seznanjeni s težavami, s katerimi se soočajo pripadniki manjšinskih skupin, se pogovorite z njimi, s predstavniki skupin civilne družbe in/ali s strokovnjaki.
- Novinarji naj morebitni sovražni govor na svojih medijskih platformah prijavijo oblastem in civilnodružbenim skupinam, ki spremljajo sovražni govor. Zahtevajte nadzor in moderiranje spletnega komentiranja.

V.1. POROČANJE O MUSLIMANSKIH SKUPNOSTIH

A. PRISTOP

Čeprav primernost izrazov, kot je »islamofobija«, ostaja stvar razprave (glej Slovar pojmov), je splošna podoba novinarskega poročanja o muslimanih v Evropi izredno zaskrbljujoča. Islam in muslimanski svet sta vse pre pogosto obravnavana kot ena sama, monolitna entiteta, čeprav muslimansko »skupnost« sestavljajo številne skupine in posamezniki z različnimi ter pogosto celo nasprotujočimi si pogledi. Takšno obravnavanje je pripomoglo vzpostaviti razširjeno podobo, da med islamom in Zahodom poteka »kulturni spopad«, v jedru »problema« pa naj bi bila religija. Muslimani, ki že živijo na Zahodu, so tako pogosto razumljeni kot »notranji sovražnik«.

Številni mediji – tudi dobromisleči – razširjajo homogenizirajoče in rasno zaznamovane stereotipe o »muslimanskosti«, ki imajo dejanske posledice za življenje evropskih muslimanov. Pogosto se mediji osredotočajo na tiste vidike, za katere menijo, da so za njihova občinstva najbolj privlačni (ali lahko prebavljivi), ne pa na bolj kompleksne: pripovedi o verski ideologiji kot gonilu terorizma in ekstremizma imajo prednost pred nadrobnim poročanjem o zunanjih politiki in mednarodnih konfliktih. Želja prodati čim večje število izvodov (ali pridobiti kar največ klikov) v nekaterih primerih pelje v objavljanje senzacionalističnih zgodb, ki imajo za muslimanske skupnosti lahko resne negativne posledice.

B. PRIMERI OBSTOJEČIH NEGATIVNIH PRAKS V MEDIJIH

Homogenizacija: Poročanje, ki islam prikazuje kot monolit (ki se upira spremembam). Posamezni muslimani so dojeti kot predstavniki celotne religije. Posledično mediji ustvarjajo tudi podobo monolitnega »Zahoda«, čeprav s pozitivnim predznakom.

Osredotočanje na »muslimanskost«: Veroizpoved muslimana je poudarjena bolj kot drugi sociokulturni dejavniki v primerih, ko verska pripadnost ni toliko ali pa sploh ni pomembna za zgodbo.

Pomanjkanje premisleka o raznolikosti islama: Poudarek je pogosto na najradikalnejših različicah islama, ki so predstavljene kot reprezentativne, s tem pa pomagamo radikalnim skupinam ustvarjati videz, da so še posebej pomembne.

Širjenje stereotipa o nagnjenosti k nasilju: Medijsko poročanje, ki vsebuje stereotip, da so muslimani prirojeno nagnjeni k nasilju, ekstremizmu in fundamentalizmu. Islamska kultura je razumljena kot barbarska, iracionalna, primitivna, agresivna, ogrožujoča in nagnjena k terorizmu. O nenasilni večini ni dovolj poročanja. Jezik, ki v zavest prikliča podobe vojne in konfliktov, krepi občutek preteče grožnje, še posebno s strani »notranjega sovražnika«.

Pripoved o »spopadu kultur«: Prikazovanje islama kot utemeljenega v drugačni resničnosti in brez skupnih vrednot z drugimi kulturami. Kot tak islam zahodni družbi predstavlja grožnjo, in ne sistem verovanja, ki lahko soobstaja z drugimi.

Podoba manjvredne kulture v zatonu: : Islamska kultura je – namerno ali ne – pogosto prikazana kot manjvredna od zahodne. Mediji pogosto omenjajo »zlato dobo« islamske kulture (8. – 13. stoletje) ter jo primerjajo z današnjimi konflikti na Bližnjem vzhodu ter tako poudarjajo idejo zatona.

Viktimizacija muslimanskih žensk: Stereotipizacija vseh muslimanskih moških, ki veljajo za izredno patriarhalne, obenem pa viktimizacija muslimanskih žensk, ki veljajo za pasivne in zatirane. Podobno tudi osredotočanje na način oblačenja žensk, recimo na hidžab ali burkini, viktimizira, objektivizira in homogenizira muslimanske ženske.

Uporaba fotografij za uveljavljanje stereotipov: Na primer, fotografije žensk, ki nosijo hidžab ali burko, so uporabljene za ilustracijo člankov o muslimanskih ženskah; slike, ki prikazujejo revščino, mačizem ali nasilje, so uporabljene za upodabljanje celotne muslimanske skupnosti.

C. PRIPOROČILA

- Poudarjajte raznolikost muslimanskih identitet v družbi. Zavedajte se, da so muslimani heterogena skupina z različnimi prepričanji in navadami.
- Izpodbijajte obstoječe proti-muslimanske stereotipe, ki vse bolj prežemajo javni diskurz.
- Zavedajte se kompleksnosti teh tem; ne poskušajte svojega poročanja prilagajati metapripovedim o integraciji nasproti vzporednim družbam.
- Povečujte vidnost muslimanskih moških in žensk v svojem splošnem poročanju. Kot člani družbe imajo tudi muslimani poglede na različne teme: ne zvajajte jih na njihovo religijo.

- Pazite, da ne bi še dodatno prispevali k stigmatizaciji izrazov, kot sta »musliman« ali »islam«, s tem, da bi jih povezovali z določenimi dejanji.
- Če niste seznanjeni z islamom, stopite v kontakt z muslimanskimi skupnostmi ali civilnodružbenimi organizacijami ter strokovnjaki, ki bodo znali kontekstualizirati težave, ki zadevajo muslimane, ter vam lahko pomagajo poročati o njih.
- Ko predstavljate muslimanske ženske, se izogibajte stereotipom in posploševanju. Ne zvajajte jih na oblačila, ki jih nosijo (ali ne nosijo). Položaj žensk v muslimanskih skupnostih je pomembna tema, o kateri je vredno poročati, vendar se morajo novinarji izogibati viktimizaciji ter kritično premisliti številne različne dejavnike. Veliko družb po svetu ne glede na religijo ostaja izrazito patriarhalnih.
- Izpodbijajte trditve ekstremistov, da delujejo »v imenu islama«. Ne potiskajte na rob, temveč poudarjajte raznolikost muslimanskih skupnosti.
- Če je nujno in smiselno v novici poročati o sovražnih komentarjih proti muslimanom, teh informacij ne posredujte neposredno in brez ozadja zanje. Izpodbijajte napačne predpostavke, na katerih temeljijo tovrstni komentarji.
- Izogibajte se poenostavljenim argumentom proti diskriminatornim praksam in izjavam. Ne sklicujte se le na vrednote enakosti in dostojanstva, temveč tudi na skupne interese vseh ljudi.
- V pripovedih vzpostavljajte enakopravnost: ko poročate o muslimanih, vključite njihove poglede.

V.1. POROČANJE O MUSLIMANSKIH SKUPNOSTIH

- Ko poročate o dogodkih, v katere so vključeni muslimani ali islam, se poglobite: pojasnite svojemu občinstvu ozadje razmer in, če je mogoče in smiselno, predstavite morebitne rešitve.
- Ko poročate o kulturnih razpravah, se ne opirajte na oguljene besedne figure. Bodite kritični, oporekajte uveljavljenim pripovedim in pogledom. Izogibajte se npr., da bi pri poročanju o težavah, ki zadevajo muslimane, v ospredje postavljali kulturne razprave.

V.2. POROČANJE O ROMSKIH SKUPNOSTIH

A. PRISTOP

Romi sestavljajo največjo etnično manjšino v Evropi, četudi z neenakomerno geografsko razporeditvijo, ki je v veliki meri posledica zgodovine preganjanja in pravnega nadlegovanja. Življenjske razmere Romov in tudi raven njihove izključenosti iz družbe so od države do države različne. V številnih državah diskriminacijo Romov ohranjajo nacionalna zakonodaja in politična gibanja.

Proti-romska stališča in prakse so v Evropi še vedno močno razširjene, zato so Romi nemara najbolj marginalizirana etnična skupina na celini. Mediji v mnogih primerih pomagajo ohranjati ta stališča; romska skupnost je pogosto predstavljena kot homogena skupina, njeni člani pa so opisani s pomočjo klišejev, stereotipov in stigmatizirajočega jezika. Poročanje, ki vendarle pokriva diskriminacijo, družbeno izključenost in nasilje, ki zadevajo Rome, pogosto zaznamujeta pomanjkljivo raziskovanje in poznavanje gospodarskih, družbenih in kulturnih dejavnikov v ozadju teh pojavov.

Medijsko poročanje po Evropi romsko skupnost pogosto povezuje s kriminalnimi dejavnostmi, od preprodaje drog do protisocialnega vedenja, v nekaterih državah celo z ugrabitvami dojenčkov. Romske ženske so pogosto viktimizirane kot podvržene primitivni kulturi. Pozitivno poročanje je pogosto omejeno na vzpostavljanje Romov kot glasbenikov ali članov romantizirane boemske skupnosti, ki je ohranila svoje edinstvene – ali nenavadne – običaje. V vseh teh primerih sta senzacionalizem in posploševanje pravilo.

B. PRIMERI OBSTOJEČIH NEGATIVNIH PRAKS V MEDIJIH

Pretirano poudarjanje etnične pripadnosti: Etnična pripadnost romskih posameznikov je v zgodbah pogosto poudarjena, kadar je to za dejanske dogodke popolnoma nepomembno.

Uporaba stereotipov: Medijske hiše z uporabo besednih figur in stereotipov o romskih posameznikih prispevajo k stigmatizaciji in homogenizaciji romske skupnosti.

Ignoriranje nevidne večine: Poročanje se osredotoča na Rome, ki so obtoženi kriminalnega ali protisocialnega vedenja, ignorira pa vse, ki so se uspešno integrirali v družbo. Z izjemo glasbenikov novinarji pogosto ne izpostavljajo dosežkov Romov v znanosti, v akademskem svetu, politiki, kulturi in na drugih področjih.

Pomanjkanje konteksta: Poročanje, ki izpušča zgodovino diskriminacije, preganjanja, zaslužnjevanja in celo genocida nad Romi v Evropi, ter povezavo med njihovo zgodovino in stanjem te skupnosti danes.

Homogenizacija: Romsko skupnosti se predstavlja kot monolit, premalo pozornosti pa se posveča raznolikostim, ki obstajajo tako na evropski ravni kot znotraj posameznih romskih skupnosti.

Kriminalizacija in/ali viktimizacija: Prikazovanje Romov kot bodisi kriminalcev bodisi žrtev, o vmesnem prostoru pa je poročanja le malo.

Pomanjkanje kritičnih analiz: Kjer težave, v katere so vpletene romske skupnosti, obstajajo, ali kjer je diskriminacija povsem neobrzdana, mediji preredko kritično raziskujejo razloge, proučujejo rešitve ali pozivajo vlade, naj prevzamejo odgovornost za neuspeh pri zagotavljanju enakosti in varovanju temeljnih pravic.

C. PRIPOROČILA

- Izogibajte se zvajanju težav, ki vključujejo romsko skupnost, na etnično pripadnost. Predstavite družbene, gospodarske, politične in zgodovinske vzroke, ki so za njimi.
- Prizadevajte si za naddrobno in niansirano poročanje, ki sega onkraj predstavljanja Romov kot kriminalcev ali žrtev.
- Povečajte vidnost Romov, ki dosežejo uspeh ali odličnost v družbi; pogledjte prek glasbenikov ter poiščite Rome, ki so odvetniki, zdravniki, umetniki ipd. Pazite pa, da jih ne predstavite kot zgolj izjemo, ki potrjuje »pravilo«.
- Išcite priložnosti za prikaz Romov kot povprečnih članov družbe, ali pa tistih, ki izpodbijajo prevladujoče stereotipe.
- Izogibajte se omenjanju etnične pripadnosti v novicah, razen če je to bistvenega pomena za razumevanje vsebine članka.
- Zavedajte se raznolikosti med različnimi romskimi skupinami v Evropi, pa tudi znotraj posameznih skupnosti.

V.3. POROČANJE O JUDOVSKIH SKUPNOSTIH

A. PRISTOP/PRIMERI OBSTOJEČIH NEGATIVNIH PRAKS V MEDIJIH

Leta 2017 je Evropski parlament, sklicujoč se na raziskavo, ki je razkrila, da je število antisemitskih incidentov v Evropi v zadnjih letih v porastu, sprejel resolucijo, ki države članice poziva k sprejetju ukrepov za boj proti antisemitskemu govoru in nasilju. Resolucija je podčrtala vlogo, ki jo imajo različni akterji – vključno z mediji – v boju proti antisemitizmu, ter pozvala k dodatnemu usposabljanju novinarjev o vprašanih antisemitizmu².

Prevladujoče medijsko poročanje o evropski judovski skupnosti je v primerjavi s poročanjem o drugih skupnostih včasih doumeto kot bolj pozitivno. A znatne skrbi ostajajo. Med njimi je tudi enačenje države Izrael z izraelskimi državljani, ki so v glavnem Judje; pogosta uporaba evropskih Judov kot virov na temo izraelske politike, kar daje vtis homogene judovske skupnosti; in medijsko poročanje, ki ustvarja vtis, da so dogodki v navezavi na izraelsko-palestinski konflikt pomembnejši ter zahtevajo več kritike kot podobni dogodki druge.

Antisemitski diskurz je skozi stoletja razvil specifične prispodobne (na primer teorije zarote o domnevnem nadzoru Judov nad financami in mediji, stereotipi o Judih kot skopuških in pohlepnihih) ter jih še danes uporablja oziroma se nanje sklicuje, in sicer pogosto na zelo subtilen način. Površni novinarji tvegajo, da bodo nevede sodelovali pri razpečevanju teh pripovedi. Čeprav so primerjave z nacističnim režimom vedno problematične, so še posebej škodljive, kadar so uporabljene v navezavi na Jude ali Izrael ter jih tako ne smemo obravnavati kot sredstvo kritike, temveč kot antisemitizem.

² Resolucija Evropskega parlamenta z dne 1. junija 2017 o boju proti antisemitizmu - 2017/2692(RSP)

Še posebej so razmere zaskrbljujoče na spletu. Povečana prisotnost skrajnih pogledov na alternativnih spletnih medijih, družabnih omrežjih, blogih ipd. pomeni tudi povečanje sovražnega in podžigajočega govora, ki je naperjen proti judovskim skupnostim v Evropi in temelji na zgoraj omenjenih prisposodobah. Obrobni glasovi še vedno zanikajo holokavst ali njegove razsežnosti.

B. PRIPOROČILA

- Če res ni nujno potrebno, se izogibajte reproduciranju govora obrobni sovražnih skupin ali zanikovalcev holokavsta, niti ne obračajte pozornosti nanje.
- Ne minimizirajte problema antisemitizma in ne prikazujte ga zgolj kot težavo preteklosti.
- Pri ustvarjanju novic pazite, da ne razširjate stereotipov o Judih. Pozorni bodite na ton prispevka, da ne bi nehote nasledili na rasistične pripovedi.
- Novinarji, ki pokrivajo problem antisemitizma, morajo izpostavljati primere, ko so ton in subtilna namigovanja uporabljena za širjenje antisemitizma.
- Kot to velja za vsako državo, je kritiziranje države Izrael in njene politike legitimno – in ni antisemitsko samo po sebi. Toda pozorni bodite na motive virov ali politikov ter izpodbijajte diskurze ter politiko, ki bi lahko kritiko Izraela izkoristili kot krinko za antisemitizem. Izogibajte se povezovanju Judov z državo Izrael, razen če taka povezava dejansko obstaja.

VI. SLOVAR POJMOV

Pri poročanju o manjšinah in migracijah je uporaba ustreznih izrazov izjemnega pomena. Besede, ki so pogosto rabljene kot medsebojno zamenljive (npr. »begunec«, »prošilec za azil« in »migrant«), imajo zelo različne konotacije, pa tudi različne pravne pomene. Spodaj je nekaj ključnih izrazov z definicijami, ki so podane na podlagi strokovnih gradiv.

Bolj podrobni slovarčki terminologije, ki je vezana na migracije in manjšine, so:

- »Glosar migracij«³, Mednarodna organizacija za migracije (IOM); glej tudi »Key Migration Terms«⁴
- »Asylum and Migration Glossary 3.0«⁵, Evropska migracijska mreža
- »Glossary of Migration Related Terms«⁶, UNESCO
- »Descriptive Glossary of terms relating to Roma issues«⁷, Evropski svet

ANTICIGANIZEM (PROTICIGANSTVO, ROMOFOBIA)

Anticiganizem (tudi proticiganstvo ali romofobija) je poseben izraz za etnično osnovane predsodke do Romov.

Po besedah nemškega strokovnjaka Markusa Enda⁸ se »anticiganizem« nanaša na pojav, ki se je razvijal skozi zgodovino in obsega »homogenizacijsko in esencializirajoče dojemanje in prikazovanje določenih družbenih skupin in posameznikov s stigmo 'cigana' oz. drugih podobnih izrazov; pripisovanje določenih odklonskih značilnosti stigmatiziranim posameznikom; in s tem povezane diskriminatorne družbene strukture in nasilne prakse«.

³ <http://www.iomvienna.at>

⁴ <https://www.iom.int>

⁵ <https://ec.europa.eu>

⁶ www.unesco.org

⁷ <http://www.coe.int>

⁸ Markus End, "Antiziganismus in der deutschen Öffentlichkeit: Strategien und Mechanismen medialer Kommunikation"

ANTISEMITIZEM

Mednarodna zveza za spomin na holokavst je oblikovala sledečo delovno definicijo izraza »antisemitizem«, ki so jo prevzeli Evropski parlament in nekatere vlade v EU:

»Antisemitizem je določena predstava o Judih, ki se lahko izrazi kot sovraštvo proti Judom. Retorične in fizične manifestacije antisemitizma so naravnane proti Judom ali ne-Judom in/ali njihovi lastnini, proti institucijam judovske skupnosti in judovskim verskim ustanovam.

Manifestacije so lahko naravnane tudi proti državi Izrael, ki je razumljena kot judovska skupnost. Vendar pa kritik Izraela, ki so primerljive s kritikami katere koli druge države, ne moremo imeti za antisemitske. Antisemitizem Jude velikokrat obtoži zarote proti človeštvu in se pogosto uporablja za to, da okrivi Jude, če 'gre kaj narobe'. Izraža se v govoru, pisanju, vizualnih oblikah in dejanjih, ter uporablja zlovesče stereotipe in slabšalne značajske oznake.«⁹

Dodamo lahko, da antisemitizem pogosto vključuje povezovanje Judov s teorijami zarot – še zlasti v zvezi s političnim vplivom in medijskimi manipulacijami – ter negativne značajske poteze, kot je skopuštv.

BEGUNEC

Urad visokega komisarja Združenih narodov za begunce (UNHCR) tako opredeli »begunca«¹⁰:

⁹ <https://www.holocaustremembrance.com>

¹⁰ UNESCO, "Glossary of Migration Related Terms"

»Begunec je oseba, ki je bila zaradi preganjanja, vojne ali nasilja prisiljena zbežati iz svoje države. Begunec ima utemeljen strah pred preganjanjem na osnovi rase, veroizpovedi, narodnosti, političnih prepričanj ali pripadnosti določeni družbeni skupini. Najverjetneje se ne more vrniti domov ali pa zaradi strahu noče vrniti. Vojne in etnično, plemensko ter versko nasilje so vodilni razlogi, zakaj begunci zapustijo svoje države.«

DISKRIMINACIJA

V širšem smislu se diskriminacija nanaša na prakso drugačnega obravnavanja posameznih pripadnikov določenih skupin na način, ki jim »onemogoča uživati svoje pravice«¹¹ in enakovredno sodelovati v družbi¹².

Diskriminacija je lahko neposredna ali posredna¹³. Do neposredne diskriminacije pride, kadar je oseba deležna manj ugodne obravnave ali manj ugodnega izida kot neka druga oseba v enakem položaju. Posredna diskriminacija se zgodi, kadar ima domnevno nevtralna politika ali predpis slabši učinek na nekatere ljudi kot na druge. Diskriminacija, pa naj gre za posredno ali neposredno, je nezakonita, če temelji na zaščiteni lastnosti (npr. rasi, veroizpovedi, etnični pripadnosti, spolni usmerjenosti, invalidnosti). Kaj velja za zaščiteno lastnost, se od države do države razlikuje.

Dodati je treba, da so lahko »pozitivni stereotipi« prav tako razumljeni kot oblika diskriminacije, ki posameznikom odreja njihovo individualnost in lahko postanejo osnova za negativno diskriminacijo.

¹¹ UN Women, "Gender Equality Glossary", <https://trainingcentre.unwomen.org>

¹² UNESCO, "Glossary of Migration Related Terms"

¹³ Za podrobnejši opis v angleščini glej npr., <https://www.citizensadvice.org.uk>

KSENOFOBIJA

Izraz pomeni dobesedno »strah pred tujci«, toda v praksi označuje sovraštvo do osebe, ki je dojeta kot »tujca«, ali kot oseba, ki prihaja »izven skupnosti ali naroda«¹⁴.

ISLAMOFOBIJA

Mednarodno sprejete definicije tega izraza, ki ostaja kontroverzen, ni.

Urad za demokratične institucije in človekove pravice (OIDHR) pri Organizaciji za varnost in sodelovanje v Evropi (OVSE) je določil, da je islamofobija izraz, ki »navadno označuje strah, sovraštvo ali predsodke do islama in muslimanov«¹⁵.

Po mnenju nevladne zagovorniške skupine Evropska mreža proti rasizmu (ENAR) je islamofobija »posebna oblika rasizma, ki se nanaša tako na dejanja nasilja in diskriminacije kot na rasističen diskurz, ki jih podžigajo zgodovinske zlorabe in negativne stereotipizacije, in ki vodijo v izključevanje in razčlovečenje muslimanov ter vseh, ki so kot taki dojeti. [...] Islamofobija je oblika rasizma v tem smislu, da je posledica družbene konstrukcije neke skupine kot rase ter so ji pripisane posebnosti in stereotipi.«¹⁶

Vendar pa izraza »islamofoben« ne smemo uporabljati za opis kritik islama kot sistema idej, praks ali doktrin. ENAR dodaja: »Islamofobija nima nič skupnega s kritiko islama. Islam je kot veroizpoved, ideologija lahko podvržen kritiki na povsem enak način kot vsaka druga religija ali ideologija.«

¹⁴ UNESCO, »Glossary of Migration Related Terms«

¹⁵ Glej OSCE/ODIHR/Council of Europe/UNESCO, »Guidelines for Educators on Countering Intolerance and Discrimination against Muslims«

¹⁶ European Network against Racism, »Frequently asked questions«, <http://www.enar-eu.org>

Zaradi strahu, da bi bil izraz »islamofobija« lahko uporabljen za delegitimacijo kritik islamskih verskih in družbenih doktrin, nekateri strokovnjaki raje uporabljajo »sovrašstvo do muslimanov« ali »proti-muslimanski rasizem«, da bi poudarili boj proti sovražnemu govoru do posameznikov.

MIGRANT

Mednarodna organizacija za migracije (IOM) v svojem »Glosarju migracij« podaja sledečo opredelitev »migranta«:

»Na mednarodni ravni ni splošno sprejete definicije. Izraz najpogosteje označuje vse primere, ko oseba samostojno, brez vpliva drugih zunanjih dejavnikov, sprejme odločitev, da bo migrirala zaradi 'osebnih ugodnosti'. Ta pojem torej vključuje osebe in njihove družinske člane, ki potujejo v druge države ali območja, da bi izboljšali svoje materialne ali socialne pogoje ter obete zase in za prihodnost svojih družin.«¹⁷

Opredelitev »migracij« kot prostovoljno gibanje ne naslavlja primerov, ko imajo ljudje za zapustitev države izvora nujne razloge, pa vendar ne ustrezajo definiciji »begunca«. Primer tega so ljudje, ki bežijo pred učinki izrednih vremenskih pojavov (npr. suš), ki so jih morda povzročile podnebne spremembe¹⁸. Novinarji, ki uporabljajo izraz »migrant«, morajo tako paziti, da ustrezno prikažejo okoliščine, ki lahko v praksi vodijo v »neprostovoljne migracije«.

»DRUGAČENJE«

»Drugačenje« (ang. »othering«, glagol iz angleške besede »other«, ki pomeni »drugi«, op. prev.) je izraz iz sociologije, ki izraža, da je določena

¹⁷ Mednarodna organizacija za migracije (IOM), »Glosar Migracij«

¹⁸ Za več glej spletno stran UNHCR-ja in UNESCO-v »Glossary of Migration Related Terms«

kultura obravnavana »kot fundamentalno drugačna od neke druge skupine posameznikov, pogosto s poudarkom na njeni ločenosti«.

Z drugimi besedami, »drugačenje« pomeni ustvarjanje binarne in medsebojno izključujoče opozicije med dvema skupinama, za kateri se predpostavlja, da sta homogeni: »mi« in »oni«. Zatorej gre, sicer posredno, tudi za izjavo o lastni skupini.

PROSILEC ZA AZIL

Prosilec za azil je oseba, »ki je kot begunec zaprosila za zaščito« po veljavni zakonodaji in »čaka na določitev njegovega ali njenega statusa«¹⁹.

Na splošno velja, da je razlika med „beguncem“ in „prosilcem za azil“ to, da izraz „begunec“ opisuje osebo, za katero je bilo ugotovljeno, da izpolnjuje potrebne pogoje za tako opredelitev, in sicer je nekdo, ki je bil prisiljen svojo državo zapustiti zaradi vojne, preganjanja ali nasilja. Prosilci za azil lahko izpolnjujejo pogoje za dodelitev statusa begunca ali pa tudi ne.

SOVRAŽNI GOVOR

Univerzalno sprejete definicije za „sovražni govor“ ne poznamo. Izraz namreč za različne ljudi označuje različne stvari. Še več, jasno je razlikovanje med emotivnimi/sociološkimi/institucionalnimi opredelitvami izraza na eni strani ter pravnimi opredelitvami na drugi: kar ima določena oseba ali ustanova lahko s povsem dobrimi razlogi za „sovražni govor“, ni nujno povezano s tistimi oblikami izražanja, ki so ali pa bi morale biti zakonsko prepovedane.

¹⁹ UNESCO, »Glossary of Migration Related Terms«

Naše smernice upoštevajo sledečo definicijo, ki jo je sprejel Odbor ministrov Sveta Evrope, in ki je uporabna kot merilo za razumevanje »sovražnega govora« v širšem smislu:

»[I]zraz 'sovražni govor' zaobjema vse oblike izražanja, ki širijo, netijo, vzpodbujajo ali upravičujejo rasno sovraštvo, ksenofobijo, antisemitizem ali druge oblike sovraštva, ki je osnovano na nestrpnosti, vključno z: nestrpnostjo, izraženo z agresivnim nacionalizmom in etnocentrizmom, diskriminacijo in sovraštvom do manjšin, migrantov ali njihovih potomcev.«

ZAHVALE

Radi bi se zahvalili sledečim strokovnjakom iz osmih EU držav, ki so sodelovali pri ustvarjanju tega dokumenta:

GRČIJA

Nikos Tsimpidas, Eleftheria Koumandou, Anastasia Spyridaki, Michael Kosmides, Apostolos Veizis, Nizar Sanoussi, Eva Cosse, Myrsini Tzinelli, Konstantina Dimitrouli, Nikoletta Tsitsanoudi – Mallidi, Leda Filippakis, Vasilis Vasilopoulos, Fanis Kollias, Kostis Papaioannou, Stevi Kitsou, Katerina Loukidou, Lina Hatziantoniou, Myrsini Zorba.

Koordinacija in Urejanje: **Hellenic Broadcasting Corporation** - Eirini
Giannara & Ioanna Niaoti

IRSKA

Rares-Mihai Nicula, Roisin Boyd, Shane O'Curry, Salome Mbugua, Gavan Tittle, Teresa Buczkowska, Jennifer Schweppe, Peter Feeney, Catherine Joyce, Caoimhe McCabe, Celene Craig, Anne Walsh, Column Kenny, Michael Foley, Jen Hauser, Oein DeBhairduin.

Koordinacija in Urejanje: **NEAR FM** - Dorothee Meyer-Holtkamp, Sally Galiana & Paul Loughran

ITALIJA

Alessandro Lanni, Paola Barretta, Karim Metref, Marcello Maneri, Nadia Azhghikina, Marco Bassini, Martina Chichi, Maurizio Ambrosini, Viorica Nechifor, Pietro Suber, Anna Meli, Marco Pratellesi, Giovanni Ziccardi, Marta Facchini, Giacomo De Tomaso, Ambra Orengo, Andrea Fioravanti, Martina Pagani, Camilla Cupelli, Francesca Oliva, Sofia Peresani, Roberta Baria.

Koordinacija in Urejanje: **Radio Popolare** - Marco Di Puma & Danilo De Biasio

MADŽARSKA

Bea Bodrogi, Gyorgy Csepeli, András Koltay, Andras Kovats, Sara Ranki, Attila Juhasz, Gabor Polyak, Gabor Ivanyi, Peter Molnar, Gabor Bernath, Zsolt Zádori, Rita Perintfalvi, Slomo Köves, Jeno Setet.

Koordinacija in Urejanje: **Civil Rádió FM98** - Vicsek Ferenc & Gábor Géczi

NEMČIJA

Özkan Ezli, Nicole Falkenhayner, Markus End, Viktoria Balon, Ulrike Schnellbach, Florian Eisheuer, Andreas Kemper, Nausikaa Schirilla, Iris Tonks.

Koordinacija in Urejanje: **Radio Dreyeckland** - Pia Masurczak & Jan Keetmann

SLOVENIJA

Primož Šterbenc, Barbara Rajgelj, Aigul Hakimova, Tadej Troha, Boris Vasev, Veronika Bajt, Boris Vezjak, Biljana Žikić.

Koordinacija in Urejanje: **Radio Študent** - Tomaž Zaniuk, Jernej Kaluža, Mirna Berberović & Matej Zwitter

ŠPANIJA

Javier Aroca Alonso, Mercedes Barrutia, Javier Bauluz, Manuel Chaparro Escudero, Sebastián De La Obra, Javier Diaz Muriana, Inés Eléxpuru, Helena Maleno Garzón, Manuel Martorell, Federico Mayor Zaragoza, Leila Nachawati Rego, Trinidad Núñez Domínguez, Sebastián Porras Soto, Joaquín Pablo Urías.

Koordinacija in Urejanje: **EMA-RTV** - Guillaume Buteau, Paco Aguaza & Pilar Villarejo

MEDNARODNA KOORDINACIJA IN KONČNO UREJANJE

Scott Griffen (**International Press Institute**), Paco Aguaza & Guillaume Buteau (**EMA-RTV**)

Pričujoči dokument je plod dela in sodelovanja medijskih ustanov iz osmih držav (Avstrije, Grčije, Irske, Italije, Madžarske, Nemčije, Slovenije in Španije) v okviru evropskega projekta RESPECT WORDS: Etično novinarstvo proti sovražnemu govoru.

Besedilo »Poročanje o migracijah in manjšinah: Pristopi in smernice« predstavlja ugotovitve delovnih seminarjev in raziskav novinarskega pokrivanja migracij in manjšin v Evropi, ki so jih projektni partnerji izvedli spomladi leta 2017.

Ta dokument naj bo v pomoč novinarjem, ki poročajo o teh kompleksnih temah, pri preprečevanju medijskih praks, ki prispevajo k ohranjanju diskriminatorskih ali sovražnih diskurzov v Evropi.

www.respectwords.org

International
Press
Institute

